

Význam subjektivního hodnocení kvality výuky, práce učitele a úrovně studijních opor

Jiří Hrbáček
PedF MU Brno

Subjektivní hodnocení poskytuje velmi významné informace pro práci učitele či vzdělávací instituci. Jde-li o hodnocení kvality výuky či práce učitele je naprosto nezbytná anonymita respondentů. V opačném případě se studenti obávají (a nutno podotknout že často právem) dopadu odpovědí na jejich další studium a proto odpovídají takticky. Myslím, že není nutné zde rozvádět podrobně důvody. Z tohoto důvodu se dá s velkou pravděpodobností očekávat, že elektronické ankety, které jsou vyplňovány po autorizovaném přihlášení (například do informačního systému), nebudou zrovna nejlepším obrazem skutečných názorů studentů. I kdyby se organizace přísahou zavázala, že se nikdo nikdy nedozví kdo jak odpovídal, nemůže to studenty přesvědčit aby odpovídali naprosto otevřeně a upřímně. Jediná cesta je neautorizovaný přístup k elektronické anketě. Zde nastává problém, jak zamezit manipulativnímu přístupu jedinců, kteří by chtěli změnit výsledky takového šetření. Minimalizovat tento problém lze tak, že povolíme vyplňování ankety jen po určitou dobu popřípadě pro určitou skupinu IP adres počítačů (třeba jen z počítačových učeben), ze kterých lze anketu vyplňovat.

Tento článek nepopisuje žádný nový objev. Jde spíš o vyjádření zkušeností, které mám s tímto způsobem hodnocení a rád bych zde ukázal některé zajímavé výsledky.

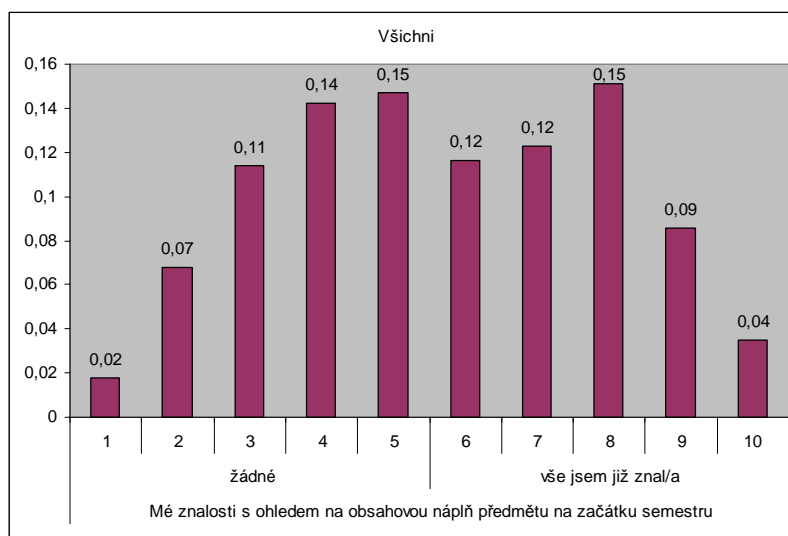
Z důvodu redukce počtu hodin pro výuku předmětů Informační technologie 1 (Základy práce s PC, Internetem a mailem) a Informační technologie 2 (Základy práce s MS Wordem, Excelem a PowerPointem) na polovinu a při snaze zachovat kvalitu výuky jsme se rozhodli že předmět budeme učit s využitím distančních výukových opor formou řízeného samostudia. Nejde o plně distanční formu studia, spíš o kombinovanou. Studenti studují podle přesně určeného harmonogramu sami. Plní úkoly, které jsou dvojího druhu. Jednak autokorektivní řešené a pak úkoly, které odevzdávají. Třikrát za semestr dělají přezkoušení z probrané látky formou testu a odevzdávají vypracované úkoly. Odevzdání všech úkolů a úspěšné splnění testů je podmínkou k udělení zápočtu. Ostatní hodiny výuky jsou nepovinné a studenti při nich mohou konzultovat problémy, na které narazili při samostudiu.

Protože jde o formu, jejíž úspěšnost je úzce vázána na schopnosti učitele a kvalitu výukových opor, vytvořil jsem pro každý z předmětů dotazník, na který studenti v závěru semestru odpovídali. Dotazník je vytvořen ve Flash a předává data přes ASPX do databáze na serveru. Obsahuje otázky týkající se vztahu studenta k práci s PC a internetem, jeho možnosti práce s nimi. Hodnocení práce učitele, kvality poskytnutých studijních materiálů, vztahu k předmětu a také otázky odborně zaměřené. Výsledek zodpovězení odborných otázek nemá vliv na udělení zápočtu a studentovi slouží pro jeho vlastní orientaci v tom, jak umí aplikovat získané znalosti. Vyplnění dotazníku studentovi zabere přibližně 15 minut. Na závěr se může vyjádřit k čemukoliv. Po vyplnění dotazníku se student dozví výsledek odpovědí na odborné otázky i s popisem správného řešení. V této chvíli se již student nemůže vracet k odpovědím aby je měnil. Data z testu jsou odeslána na server a uložena v databázi. Studenti se nepřihlašují do sítě ani na své účty.

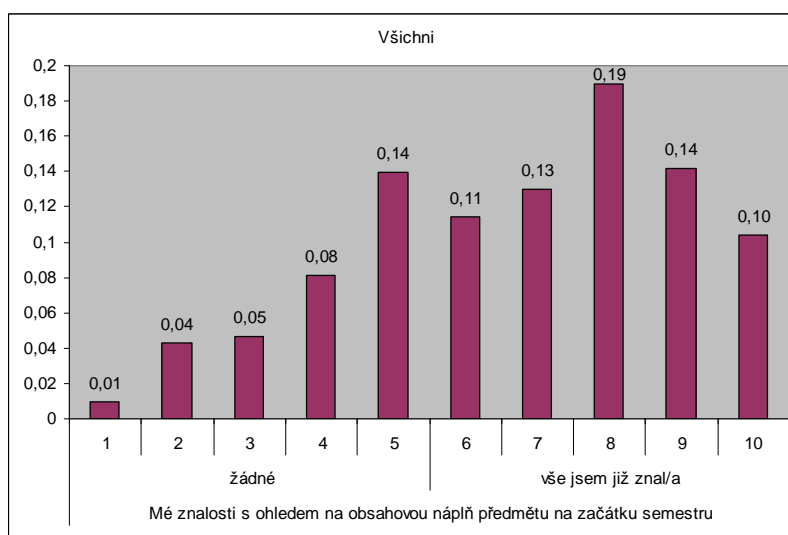
Počty studentů, kteří doposud vyplnili anketu jsou v následující tabulce.

IT1 – rok 2005			IT1 – rok 2006			IT2 – rok 2006	
učitel 1	učitel 2	učitel 3	učitel 1	učitel 2	učitel 3	učitel 1	učitel 2
241	159	108	387	180	217	622	162

Podívejme se nyní na některé zajímavé výsledky ankety, které se vztahují k tématu tohoto článku. Jde-li o hodnocení kvality výuky, studenti hodnotili své znalosti na začátku a na konci semestru. Výsledek je docela překvapivý, studenti prokázali velkou dávku kritického pohledu na sebe sama.

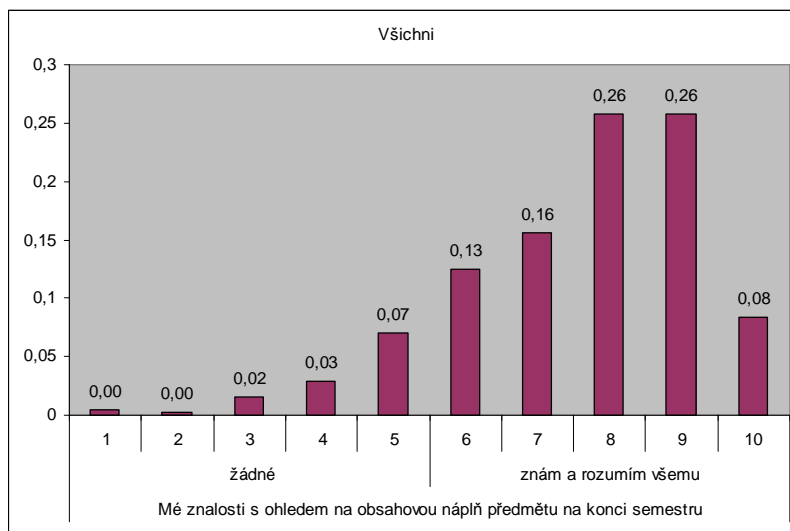
IT1 – rok 2005

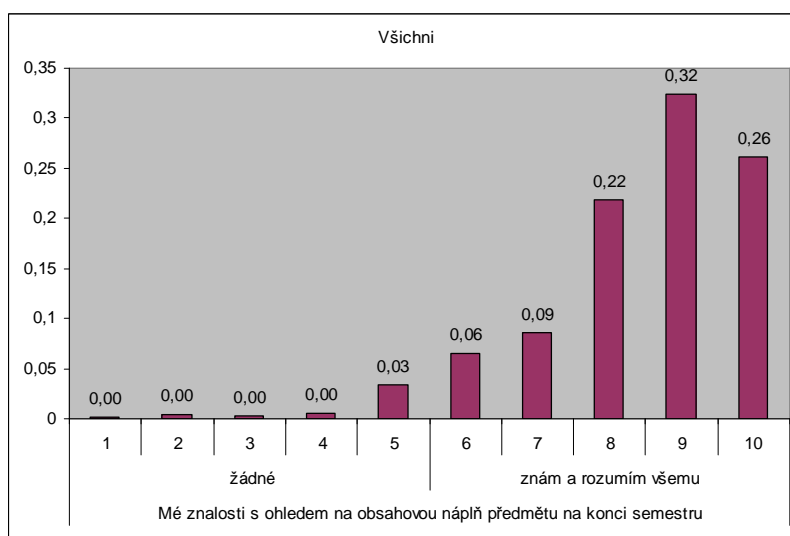
IT1 – rok 2006

Vidíme, že odpovědi odpovídají normálnímu rozložení. V roce 2006 se posunula křivka směrem k lepším znalostem. V tomto předmětu se velmi výrazně projevuje rozdílná úroveň výuky informačních technologií na středních školách. Dá se předpokládat, že potřeba

výuky informačních technologií v této podobě postupně vymizí a bude možné ji transformovat do podoby, kdy se bude výuka spíše věnovat didaktické stránce výuky informačních technologií s důrazem kladeným na obsah, odpovídající potřebám škol, kam naši absolventi odcházejí učit. Svoje znalosti na konci semestru studenti hodnotili následovně.

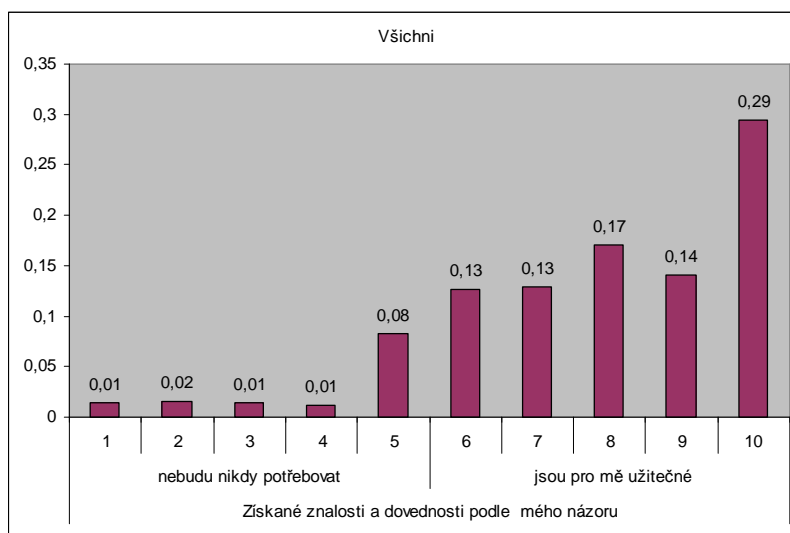
IT1 – rok 2005

IT1 – rok 2006

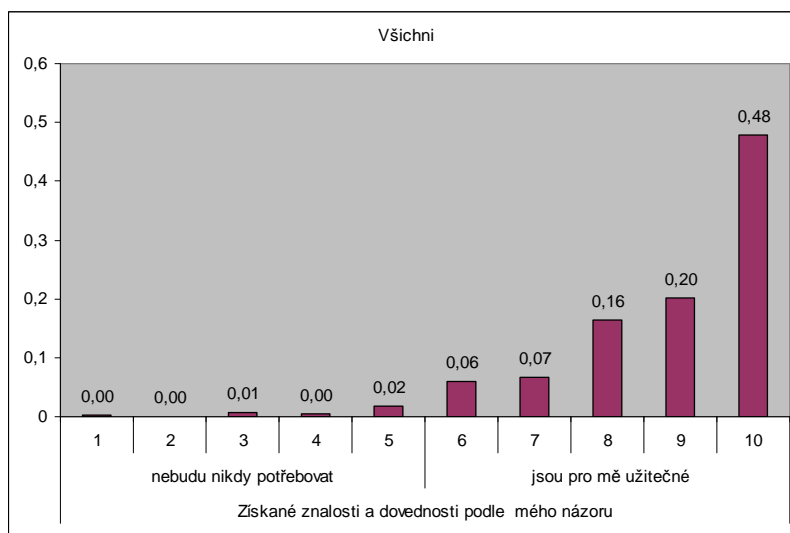
V roce dva tisíce pět 89% studentů své znalosti na konci semestru hodnotili pozitivně. O rok později to bylo již 95% studentů. Vliv na tento posun mohl mít posun zkušeností vyučujících s tímto způsobem výuky ale i lepší příprava na středních školách, která vedla k snadnějšímu pochopení probíraného učiva v tomto předmětu. Bude velmi zajímavé sledovat výsledky i v dalších letech.

Jak jsme si již řekli nový způsob výuky vyžaduje od učitelů také jiný přístup ke studentům a jiné požadavky na jejich práci. Protože všichni tři vyučující neměli stejné zkušenosti s tímto způsobem výuky, s distanční formou studia, jejich postoj k tomuto způsobu výuky byl u nich také rozdílný, projevovalo se to na výsledcích ankety.

IT1 – rok 2005

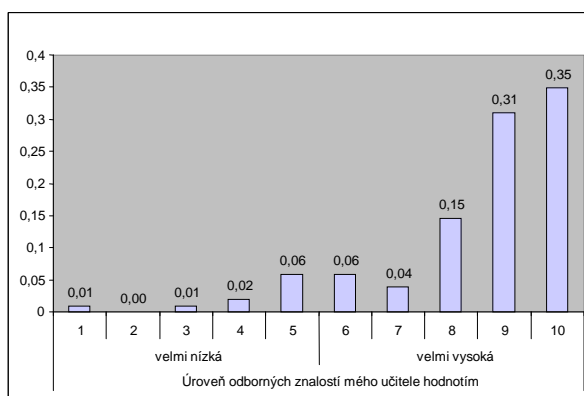
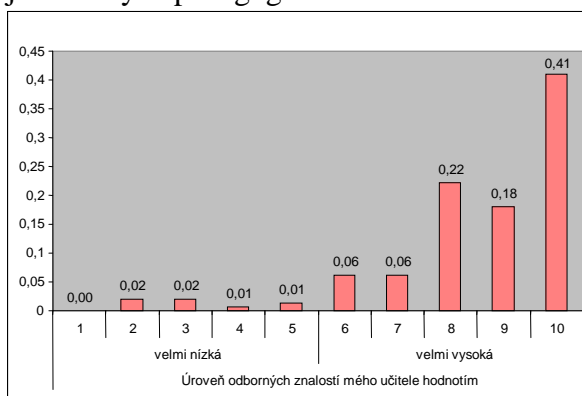
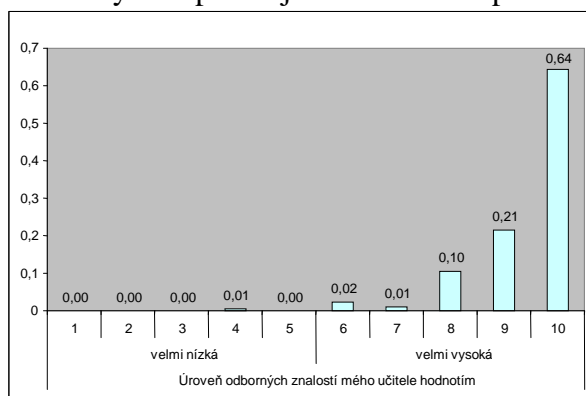
Po výuce byli všichni vyučující obeznámeni s výsledky ankety. Podrobně jsem s nimi probral výsledky a v následujícím roce před výukou znovu podrobně seznámil se způsobem výuky i metodikou jak pracovat se studenty. Toto se pozitivně projevilo na výsledcích ankety v dalším roce.

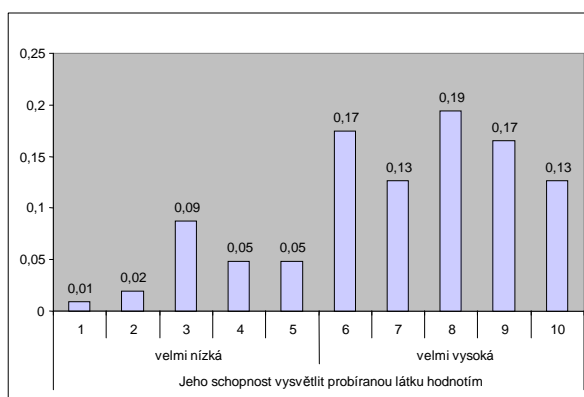
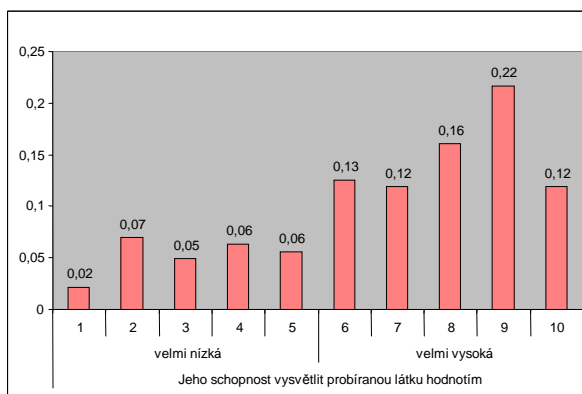
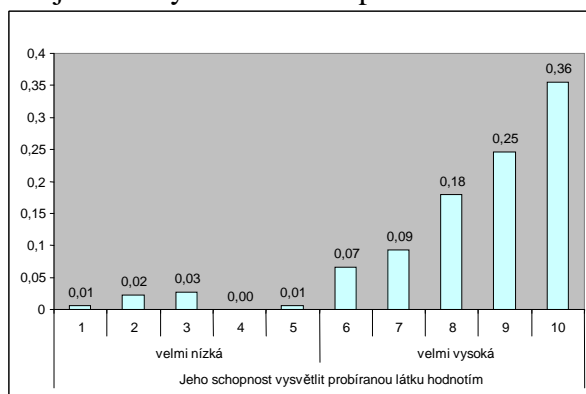
IT1 – rok 2006

Výuka byla tedy kvalitnější. Vidíme že dokonce 84% studentů hodnotí získané znalosti a dovednosti třemi nejvyššími čísly, což potvrzuje užitečnost tohoto předmětu i správnou volbu způsobu výuky. Bude rozumné pečlivě sledovat další vývoj těchto ukazatelů nejen subjektivním hodnocením, ale také pomocí odborných testů. Podle potřeby pak modifikovat obsahovou náplň předmětu, popřípadě jej bude možné nahradit zcela jiným obsahem.

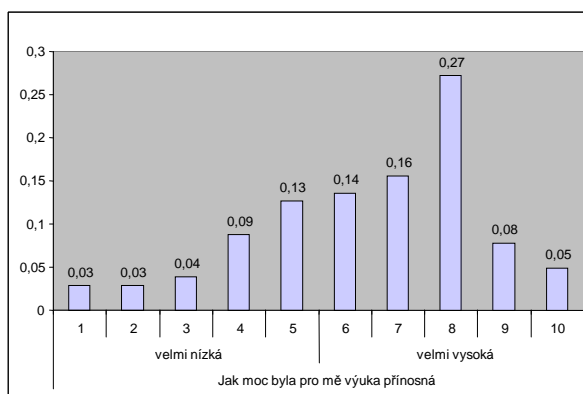
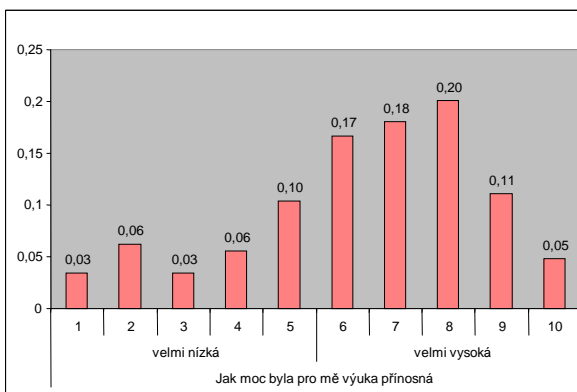
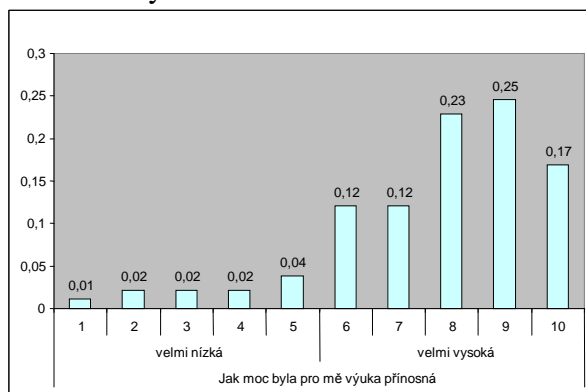
Nyní se podívejme na anketu z pohledu jednotlivých pedagogů.

Vidíme, že hodnocení jejich odborných znalostí je pozitivní a téměř se neliší. Pokud jde o schopnost vysvětlit probíranou látku, odpovědi vidíme na následujících grafech. Zde jsou již rozdíly v hodnocení patrné.

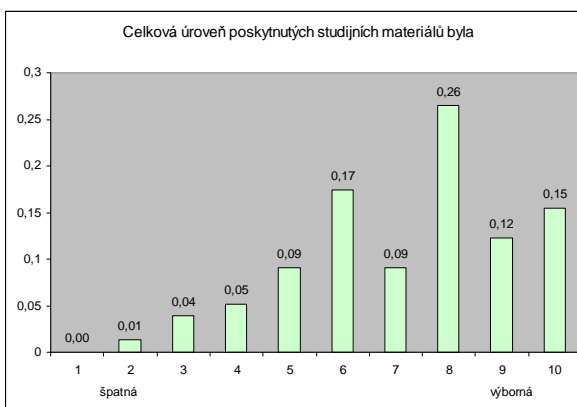
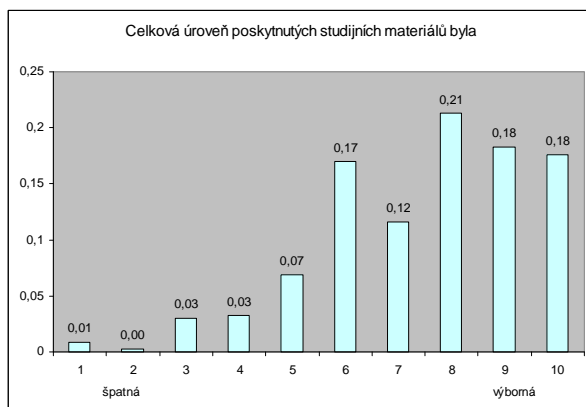
Názory studentů z pohledu užitečnosti získaných znalostí rozdělené podle pedagogů, kteří vedli výuku.

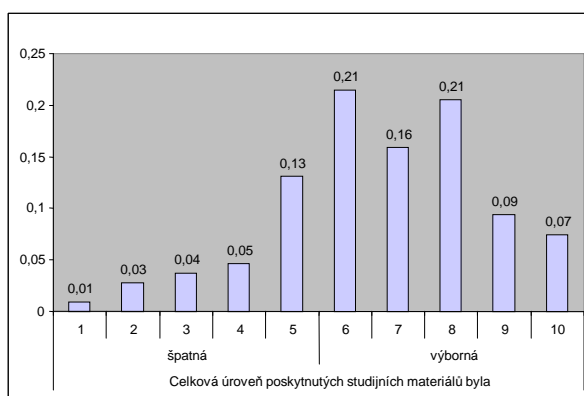
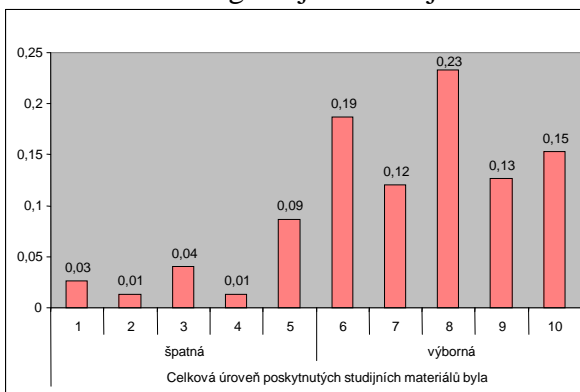
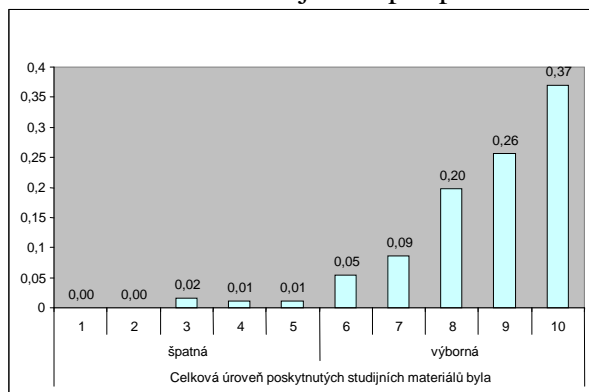
Víme, že osobnost učitele, jeho znalosti, schopnost vysvětlit probírané učivo a motivace studentů mají pro výuku velký vliv. Odpovědi studentů tuto skutečnost potvrdily.

Pro hodnocení kvality studijních opor je použití ankety velmi důležité. Studenti zde hodnotí spíše než odbornou stránku opory, způsob zpracování a názornost. Jak se jim daří látku pomocí opor nastudovat, hodnotí uživatelskou přívětivost opor a také v závislosti na požadavcích k zápočtu či zkoušce také jak pokrývají probírané učivo. Hodnocení může významně pomoci autorům zkvalitnit studijní opory v době jejího pilotního testování.

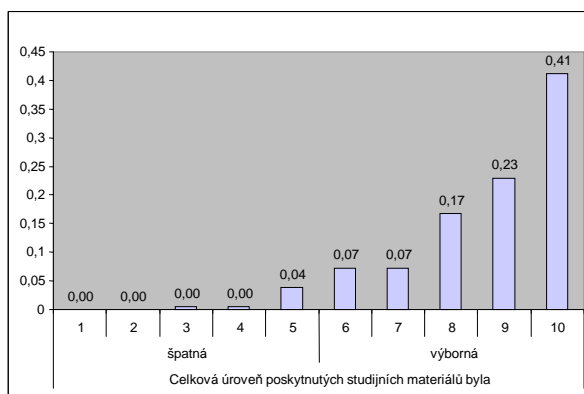
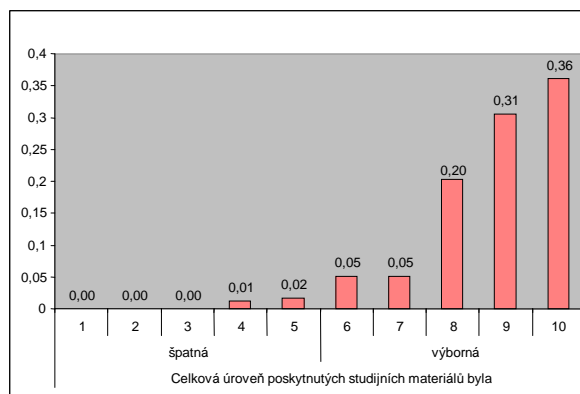
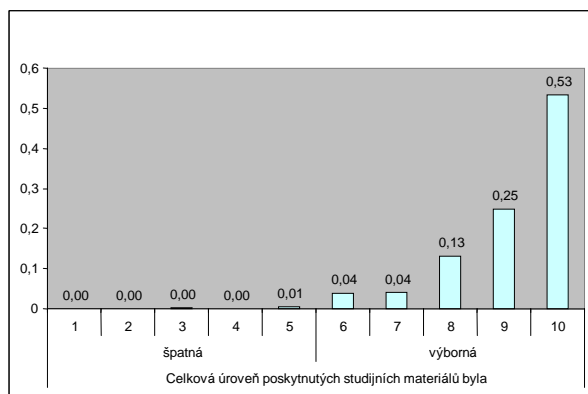
Na následujících grafech vidíme hodnocení studijních materiálů vytvořených pro předmět Informační technologie 2. Je zde hodnocení studentů pouze dvou vyučujících, kteří tuto výuku vedli. Studenti třetího se ankety nezúčastnili. Na grafech vlevo jsou výsledky učitele 1. Tento učitel není autorem studijních opor pro tento předmět. Vpravo jsou výsledky ankety učitele 2, který je spoluautorem studijních opor pro tento předmět.

Hodnocení studijních opor předmětu Informační technologie 1 je následující.

IT1 – rok 2005

IT1 – rok 2006

Levý horní graf IT1 – rok 2005 ukazuje názor studentů učitele 1, který je autorem studijních opor pro výuku tohoto předmětu, a má dlouhodobé zkušenosti s distančním vzděláváním a celou výuku tímto způsobem navrhl. Graf vpravo nahoře a pod nimi ukazuje výsledky ankety zbylých dvou učitelů. Zde je jasné vidět, že tito učitelé pracovali rozdílným způsobem se studenty i studijními materiály. Odráží se zde nedokonalá znalost studijních opor, které při výuce používají i přístup k této nové formě studia, které moc nedůvěřovali.

Při výuce v následujícím roce po seznámení se s výsledky ankety a opětné podrobné instruktáži jak výuku vést se jejich práce projevila pozitivně na výsledcích ankety na hodnocení studijních opor jak ukazují následující grafy.

Levý graf IT1 – rok 2006 je opět graf prvního učitele. Jeho výuku absolvovala téměř polovina studentů. Pravý a dolní graf ukazuje výsledky zbylých dvou učitelů, kteří se podělili téměř rovným dílem o druhou polovinu studentů. Zde je již patrné, že hodnocení studijních opor je u všech tří vyučujících velmi podobné a lze tedy předpokládat, že již není zatíženo rozdílným způsobem používání a prezentace. Dokonce zde téměř zmizel rozdíl v hodnocení, jde-li o autora či nikoliv.

Na výsledcích anket jsem se snažil ukázat, jak významnou zpětnou vazbou pro učitele, autora studijních opor i volbu obsahové náplně předmětů, je anonymní anketa. Takovéto subjektivní hodnocení za strany studentů nemůže přímo ovlivňovat rozhodování o obsahové náplni předmětů, sloužit pro finanční odměňování oblíbených učitelů, nebo dokonce jejich postih za špatnou práci. Rozhodně ani není jediným správným hodnocením kvality výukových opor. Může a mělo by sloužit jako velmi významný prvek zpětné vazby, který může umožnit zkvalitnění výuky, studijních materiálů i obsahové náplně předmětů. Tímto způsobem se hlavně vysokoškolský pedagog může dozvědět mnoho zajímavých informací od studentů. Není s nimi obvykle tak v úzkém kontaktu, jak je tomu u středoškolských pedagogů či učitelů základních škol. Dokonce si troufnu říct, že jen těžko se dá nalézt jiný způsob, jak se od studentů dozvědět odpovědi na některé otázky, které dobrého pedagoga zajímají. Na otázky, na které žádný student není ochoten učiteli po pravdě odpovědět tváří v tvář.